

CZU 821.135.1(498)-1"18/19"(092)Ivanov I.

IOAN IANOV: UN JUNIMIST UITAT

Diana VRABIE, dr., conf. univ.,

Facultatea de Litere,

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Resumé: Ioan Ianow représente l'un des junimists fidèle, qui a pris part aux réunions de la société jusqu'à la fin de sa vie. Écrivain, député, sénateur, avocat, conseiller communal, figure représentative dans la société de Iași, il est aujourd'hui pratiquement oublié. Son oeuvre littéraire, composée de créations occasionnelles, d'intérêt intime ou public n'a pas bénéficié pour l'instant de la réception objective, étant perdue dans la presse du temps. Cet article a pour but de ramener le profil de cet écrivain dans l'actualité, en accentuant les registres esthétiquement résistants de sa création. Nous considérons qu'étant contextualisée de manière inspirée et rapportée à son époque, la créations poétique d'Ioan Ianow implique des textes suffisants qui peuvent passer avec succès la validation esthétique.

Mots-clés: Junimea, Ioan Ianow, poésies occasionnelles, chansons comiques.

Una din figurile populare și pitorești, din rândurile junimiștilor rămâne, în mod indiscutabil, Ioan Ianov(w), care, începând cu anul 1865, începe să ia parte la ședințele societății Junimea, al cărei membru devotat rămâne până la moarte. Avea toate calitățile perfectului junimist – flerul, spiritul critic, volubilitatea, gluma, vorba de duh, intrând foarte repede în atmosfera asociației, dar și în întreaga viață culturală a Iașului. Sunt de reținut, în acest sens, mărturiile lui Petru V. Grigoriu, publicate în numărul 1 al revistei „Arhiva”, din 1903: „Născut în vechea capitală a Moldovei, din părinți moldoveni de origine basarabeană, aproape jumătate de veac omul acesta eminamente simpatice, o adevărată grădină sufletească, a luat parte aproape necurmat și a solidarizat mai la toate evenimentele strălucite ale poporului român în manifestările lui de existență națională și mai cu seamă în sfera literaturii născându-se a celor viguroși scriitori și poeți români care simțeau și cugețau conform aspirațiilor, a idealului ce hrănea pe atunci neamul românesc” [5, pp. 85-86]. Același scriitor îi completează ulterior portretul cu următoarele mărci: „Ianow a fost un tip distins al timpului său, un tip interesant, veșnic vesel, veșnic surzător și totdeauna cu-n cuvânt de spirit pe buze; el era de o fire sociabilă, care știa să subjuge pe om de la prima vedere, cu toate că i-a plăcut să se cam însinueze într-o atmosferă socială înfumurată și ridicolă, al cărei rost, cu pretențiile vechi de a mai fi ceva, pare o plantă exotice pe terenul sincer inteligent și curat național din zilele noastre” [5, p. 87].

Cu prilejul așezării bustului său la Teatrul Național din Iași, în ziarul „Frăția românească” sunt înregistrate cele mai importante merite pe care le-a avut acest om de politic și de cultură al Iașului, care la acea oră nu era nici un nume necunoscut și nici un nume uitat: „Cine dintre ei, în adevăr, n-a cunoscut pe acest fiu adevărat (nu „adoptiv”, ca atâția alții) al Iașului (s-a născut aici, din părinți basarabeni de origine, la 24 iunie 1836), care era, în același timp, și una din „figurile” cele mai populare ale Capitalei Moldovei. Și cum ar putea ei uita, atât de ușor, pe acela care, ca trimis al lor în parlament, a fost părtaș la atâtea acte din viața noastră politică, pe acela care, până la sfârșitul vieții lui (7 februarie 1903), a rămas același spiritual „Ianowitzki” de la Junimea, pe acela care, în perioada începuturilor literaturii noastre dramatice, a scris cântonețe pline de spirit, ca: Moș Ion Zurba, Una sută lei pe lună, Herr von Kalikenberg, Rugină Șmichiurescu, alegătorul și atâtea altele, a căror reprezentare pe scena vechiului Teatru Național a stârnit, pe vremuri, un adevărat entuziasm?” [4, pp. 52-53].

Figură de duh a timpului său, astăzi acest junimist influent este practic dat uitării. De profilul lui de scriitor, de deputat și senator (între 1884-1895), de vicepreședinte al Senatului (la un moment dat), de avocat și viceprimar al Iașului, de consilier comunal, mai amintește anemic doar bustul din curtea Muzeului „Nicolae Gane”, executat de sculptorul gălățean Vasile Scutari în 1901, dat fiind faptul că personalitatea sa e patronată de Muzeul Literaturii Române din Iași. Casa în care a locuit junimistul o vreme, trecut ulterior în proprietatea lui Petru Bogdan, membru al Academiei Române și rector al Universității din Iași, este cunoscută sub numele de „Casa Ianov” sau „Casa Bogdan-Culianu” și este înscrisă pe Lista monumentelor istorice din județul Iași în anul 2004 sub numele incorect de „Casa prof. Ivanov”. Această casă, în care s-a născut și a locuit Petru Culianu, a fost distrusă în 2010. O vagă amintire despre elegantul junimist de odinioară mai aduce o stradă din Iași, situată

în Cartierul Păcurari, ce poartă numele de „Strada Ioan Ianov” etc. Din păcate, numele lui Ioan Ianov este astăzi practic dat uitării, iar opera s-a nu și-a găsit încă exegetul care s-o adune din presă și s-o organizeze într-o ediție critică completă, comentată profesionist.

Născut în 1834, Ioan Ianov (1834-1903), se impune treptat în câmpul literelor cu versuri sentimentale și patriotice. Devine cunoscut mai ales prin „cânticele comice”, concepute după modelul lui Vasile Alecsandri, distingându-se prin ușurința versificației, al cărei model este mai ales poezia populară. „Neglijată de posteritate (în unele cazuri pe bună dreptate), producția poetică a lui Ioan Ianov se întinde pe trei decenii, incluzând în special *creații ocazionale, de interes intim sau public*” [1, p. 446].

O încercare de recuperare a activității și creației acestui scriitor a realizat-o criticul și istoricul literar Dan Mănuță, care îi oferă un spațiu consistent în *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, cercetând cu acribie paginile sale literare și oferind, în consecință, o evaluare pertinentă a contribuției sale literare: „*Tânăr și zdruncinat de moartea surorii sale, poetul vorbește de deșertăciunea lumii, amestecând termenii biblici cu cei mondeni și încercând să dea romanței un ton meditativ*” [1, p. 446]. Mai remarcă Dan Mănuță (cu referire la „cânticele comice”, dar valabil și pentru o bună parte din creația poetică): „fluentele versului, tonul glumeț și o jovialitate sănătoasă” [1, p. 446].

Recuperarea integrală a creației acestui scriitor s-ar înscrie în seria de acțiuni duse în vederea completării unor goluri evidente din istoria literaturii noastre, dar mai ales din istoria culturală a Iașului.

Junimist devotat încă de la începuturi, este unul dintre puținii care s-au afirmat prin scris încă din perioada premergătoare apariției Societății Junimea, colaborările sale susținute la gazetele epocii („Calendarul pentru români”, „Gazeta de Moldavia”, „Stea Dunărei”, „Săptămâna”), încă de la 20 de ani, relevându-l ca pe un bun posesor al limbajului poetic, în același timp îmbrățișând și elemente din motivele recurente ale epocii: *Învățăture religioase și morale, Junimei literare, Învieră lui Hristos, Hora reorganizării, Tânărul din Sărărie* etc.

Mai târziu, evident și sub influența lui Vasile Alecsandri, al cărui apropiat a fost, s-a reliefat ca un propagator de frunte al direcției cântecelor comice (*Eclisiarhul Colivărescu, Moș Ion Zurba, Nae Sacatureanu – Ministru, Advocatul Corciocărescu, Pareatca sau Asesorul Schivernisală, Rugină Șmichirescu, alegător, Von Kalikenberg – Concesionar, Stosachi*), toate publicate în „Convorbiri literare”.

Categoria poeziilor ocazionale cade, în mare parte, sub incidența unor informații de natură familială: *La ocazia citirii Manifestului Imperial din 9 februarie a acestui an, La ocazia trecerii Armiei I-le a Rusiei preste Dunăre, în 11 martie 1854, Învieră lui Hristos, Vox populi, vox Dei, Nașterea lui Hristos* (toate în 1854), *Romanță* (1855), *Răstignirea lui Hristos, Adio. La mormântul Demoașelei Maria de Ianov*, 24 mai 1856, *Romanță* (din Viena, octombrie – toate în 1856), *Hora reorganizării și O suvenir* (1859), *Strofe la ocaziunea deschiderii Universității din Iași* (1860), *trei Sonete* adresate domnișoarei Artemisa Plitos (1864), *Odă la statua lui Ștefan cel Mare și Pe albumul doamnei Hareclia Hartulary* (1883). Remarcăm că poeziile sale vor apărea în diferite calendare ale epocii, în „Convorbiri literare” sau în Anuarul Universității din Iași pe anul școlar 1885-1886.

Unele producții, de mai largă întindere, cum ar fi *O sută lei pe lună* (datată 1858, apărută în „Convorbiri literare” în 1867), *Tânărul din Sărărie* (1862), *Cavalerul de bon-ton* (1864) sunt veritabile satire sociale: „Toată ciuda mea mai mare/ Este numai pe cei care/ Nici o artă zău nu știu;/ Însă-n palme-n veci n-ar bate,/ Ci cârtesc pe toți și toate,/ De mă-ngroapă chiar de viu” (*Tânărul din Sărărie*); „Cum mă scol de dimineată/ Mă tot spāl și ghilosesc/ Pun pomadă pe musteață/ Și obrazul mi pudruiesc.// [...] Căci mai mult, mai mult îmi pasă/ Să pot luxul să-l susțin,/ Decât s-am de toate-n casă/ Și stomacul de tot plin” (*Cavalerul de bon-ton*).

O categorie aparte va fi constituită de „cânticele comice”. Scrise sub formă de monolog, alternând proza cu versul, ele îl au drept model pe V. Alecsandri, urmat cu destulă fidelitate. Subiectele sunt extrase din viața societății românești dintre anii 1860-1880, ale cărei defecte le ridiculizează prin intermediul unor personaje caracteristice: micul funcționar, omul de afaceri, politicianul, țăranul etc. „*Expunându-și însă prea deschis pasiunile și resentimentele, personajele lui Ianov nu sugerează, ci explică totul cu lux de amănunte, de unde aspectul de caricatură groasă*” [1, p. 446]. Aceste aspecte pot fi lesne decodificate în următoarele rânduri:

„...Noi țăranii, din buni și străbuni, știm una și bună, că de-o bucată de vreme, de când a ieșit vorba că suntem tot una, ni se sporesc dările într-o una și ne scad mijloacele cât două; mai cu seamă

de când s-au lătit prin sate puzderia de cântălăriști, care rod din munca noastră – știi, mai dihai decât omizile primăvara mugurul și frunza pomilor!

Astă țară românească
S-a umplut de logofeți,
Care toți vor să trăiască
Din buget cu orice preț.
Cei care n-ajung cu nasul
Pân-la oala cu buget,
Ca să nu ridice glasul,
Pe la sate ni-i trimet...” (Moș Ion Zurba)¹.

Cel mai apreciat segment în epocă al creației sale au fost „cânticele comice”, care s-au bucurat de succes și au beneficiat de unele aprecieri critice. De pildă, în numărul aniversar al „Convorbirilor literare” din 1927, Alexandru Naum face următoarea apreciere: „*O figură cu totul aparte, originală însă, a fost Ion Ianov, a cărui adevărată vocațiune și-a găsit-o în acele cântice comice în genul lui Vasile Alecsandri. Ianov știe totuși să rămâie original; fiecare tip al timpului său e adus pe scenă să vorbească despre întâmplările zilei, într-o limbă foarte plastică și firească*” [6, p. 210].

Contextualizată în mod inspirat și raportată la epoca sa, creația poetică a lui Ioan Ianow presupune suficiente texte care pot trece cu succes validarea estetică, printre acestea numărându-se, *Odă la inaugurarea Teatrului Național din Iași*², *Strofe cu ocaziunea deschiderii universității din Iași în 26 octombrie 1860*³, *O sută lei pe lună*,⁴ *Tânărul din Sărărie* [2, pp. 118-119], *Cavalerul de Bon-ton* [3, p. XXXI], dar și multe altele. Orchestrare inspirat, ele ar putea oferi o judecată de valoare asupra efortului literar a unuia dintre membrii onorabili ai Junimii.

Bibliografie:

1. *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*. București: Editura Academiei, 1979.
2. *Calendarul pentru români pe anul 1862*, Iași, p. 118-125.
3. *Calendarul pentru români pe anul 1865*, Anul al XXIV-lea, Iași, p. XXXI-XXXVII.
4. *Frăția românească*, Iași, 1908, An. I, nr. 4-5, 11 mai, p. 3.
5. GRIGORIU, Petru V. Ioan Ianov. In: *Arhiva*, 1903, An. XIV, nr. 1 și 2, ian.-feb., p. 85-87.
6. NAUM, Alexandru. *Vechii colaboratori ai „Convorbirilor”*. In: *Convorbiri literare*, 1927, ianuarie-aprilie p. 210.